

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก

Promotion Approach for The Elderly Health Tourism

In Nakorn-nayok Province

มธุรา สวนศรี, สมคิด สวนศรี และ พัชรินทร์ จิ่งประวัตติ

Matura Suansri, Somkid Suansri and Patcharin Jungprawat

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, RajamangalaUniversity of Technology Thanyaburi, Thailand

E-mail: matura_y@rmutt.ac.th, suansri_s@rmutt.ac.th and patcharin_j@rmutt.ac.th

(Received : July 6, 2021 Revised : August 15, 2022 Accepted : August 23, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 2) หาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ของจังหวัดนครนายก โดยเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ประกอบการท้องถิ่น จังหวัดนครนายก จำนวน 24 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งมีโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (SWOT) และใช้ TOWS Matrix ในการกำหนดกลยุทธ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่นของตน เนื่องจากเห็นว่าจังหวัดนครนายกมีพื้นที่และธรรมชาติที่โดดเด่นในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีบุคลากรและปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ด้านสุขภาพ มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ตลอดจนมีผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นจุดเด่นของชุมชน ส่วนจุดด้อย คือ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ประกอบอาชีพอื่น จึงไม่มีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง และผลกระทบทางเทคโนโลยีที่ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลจากชุมชน จึงได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ การบริหารจัดการของชุมชนอย่างเหมาะสม โดยมีผู้นำที่เข้มแข็ง และความร่วมมือจากคนในชุมชนอย่างจริงจัง ร่วมกันวางแผน และดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้

เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ และควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this study were: 1) to examine potential of stakeholders on management of health tourism, and 2) to investigate an approach to promote the elderly health tourism in Nakorn-Nayok Province. The mix methods of quantitative and qualitative research were conducted.. The samples were 24 samples, namely, community leaders, representatives of subdistrict administrative organization, and local entrepreneurs, who were selected by a purposive sampling. The instrument was an interviews using semi-structured questionnaires. analyze the SWOT and TOWS Matrix to establish proactive strategy to enhance the potential of health tourism. The statistics used in the study were frequency, percentage, mean and standard deviation. The results showed that the potential of health tourism promotion for the elderly, as a whole, was at a high level. From the in-depth interview, it was found that stakeholders needed development of health tourist attractions for the elderly in their own areas. They thought that in Nakorn-Nayok, its nature and attractions were distinctive and appropriate for health tourism and also had health personnel and experts. There was a concrete learning center with good health instructors for the elderly, which was a good point in the community. The weak points were that the health tourism management was not good enough and lack of knowledge transfer because new generation took on other jobs resulting in no continuous knowledge management and new technology changed the way of life in community. Therefore, the community leaders proposed an approach to promote the elderly health tourism as follows: an appropriate community management with strong leaders and a serious cooperation from people in community. An appropriate, well-planned tourism activities should meet the needs of the elderly and a health tourism for the elderly should be promoted continuously.

Keywords: Tourism promotion approach, Health tourism, The elderly

บทนำ

รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2563 พบว่า ประชากรโลกมีอายุสูงขึ้น เนื่องมาจากอัตราเกิดที่ลดลงและผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ประชากรรวมทั้งหมด 7,795 ล้านคน โดยมี “ผู้สูงอายุ” ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,050 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด “ผู้สูงอายุวัยปลาย” ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากถึง 146 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมด ทวีปที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ยุโรป ร้อยละ 26 อเมริกาเหนือ ร้อยละ 23 และภาคพื้นมหาสมุทร ร้อยละ 18 โดยประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ญี่ปุ่น ร้อยละ 34 อิตาลี ร้อยละ 30 และโปรตุเกส ฟินแลนด์ กรีซ ร้อยละ 29 ส่วนประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศ มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 10 แล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ ร้อยละ 21 ไทย ร้อยละ 18 เวียดนาม ร้อยละ 12 มาเลเซีย ร้อยละ 11 อินโดนีเซีย ร้อยละ 10 และเมียนมา ร้อยละ 10 และประเทศไทยมีประชากรรวม 66.5 ล้านคน ประชากรสูงอายุของประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วมาก เมื่อ 50 ปีก่อน ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีจำนวนไม่ถึง 2 ล้านคน แต่ในปี 2563 ผู้สูงอายุได้เพิ่มจำนวนเป็น 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด

จากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยและการมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทางเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โรคและปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มโรคทั่วไปที่เกิดกับคนทุกวัย แม้ยังไม่เข้าสู่วัยสูงอายุ ได้แก่ กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-communicable diseases: NCDs) ซึ่งองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญในการป้องกันและควบคุมอย่างเร่งด่วน 4 กลุ่มโรคหลัก ประกอบด้วย โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคปอดเรื้อรัง โดยในปีพ.ศ. 2551 ประชากรของโลกที่เสียชีวิตทุกช่วง อายุราว 57 ล้านคน พบว่า กว่า 36 ล้านคนที่เสียชีวิตนั้นเกิดจากกลุ่มโรคเรื้อรัง หรือคิดเป็นร้อยละ 63 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีจนถึงปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุจากพฤติกรรมร่วม 4 ปัจจัย ได้แก่ การบริโภคยาสูบ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์การบริโภคอาหารไม่เหมาะสม และกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มอาการที่เกิดเฉพาะกับผู้สูงอายุและพบบ่อยๆ มักสัมพันธ์กับโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคอัลไซเมอร์ ภาวะกระดูกพรุน ปัญหาการทรงตัวและการหกล้ม การนอนไม่หลับ การกลืนอาหารและปัสสาวะ อารมณ์ซึมเศร้า เวียนศีรษะ ปัญหาภาวะทุพโภชนาการและความผิดปกติในการรับประทานอาหาร ปัญหาการได้ยิน และปัญหาการมองเห็น เป็นต้น อีกทั้ง จะส่งผลต่อสุขภาพจิตที่มีผลต่อเนื่องเชื่อมโยงมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย และสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ ปัญหาการทำงานและการทำหน้าที่ต่าง ๆ มีการสูญเสียอำนาจและการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเครียด ส่งผลทำให้ภาวะจิตใจได้รับการกระทบกระเทือน จิตใจหดหู่ต้องอยู่แบบเหงาๆซึ่งภาวะเช่นนี้ผู้สูงอายุจะท้อแท้ก็มีอารมณ์ฉุนเฉียวโกรธง่ายสิ้นหวังซึ่งจะส่งผลให้ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเสื่อมมากยิ่งขึ้น (Pongboriboon, 2020)

อย่างไรก็ตาม วัยสูงอายุจัดอยู่ในช่วงพัฒนาการของชีวิตแบบเสื่อมถอย มักประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ทางด้านร่างกายอาจเกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย ความสามารถในการทำงานลดลง เป็นผลให้การทำกิจกรรมต่างๆลดลง ส่วนทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุต้องพบกับการสูญเสียต่างๆ เช่น การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักทั้งคู่สมรส เพื่อน หรือญาติพี่น้องด้วยการตายจากกัน รวมทั้งการสูญเสียหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากการเกษียณอายุด้วย จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุโดยตรงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองหมดอำนาจ หมดความสามารถ เกิดความคับข้องใจ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่อการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตในที่สุด ในทางกลับกัน ถ้าผู้สูงอายุยังคงได้ทำกิจกรรมที่จะช่วยให้คงไว้ซึ่งบทบาทและสถานภาพทางสังคม จะทำให้รู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของสังคม ยังเป็นบุคคลที่ยังมีคุณค่าต่อสังคม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจัดเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเป็นเสมือนอำนาจภายในตนที่จะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจและความเชื่อมั่นในการดูแลตนเองที่จะตอบสนองต่อความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมดที่เกิดขึ้นอันจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความผาสุกหรือคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา ผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ถ้าผู้สูงอายุรู้จักดูแลตนเอง ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีส่วนใหญ่จะมีการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสันทนาการ การท่องเที่ยว และการทำงานอดิเรก เป็นต้น

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกำลังได้รับความนิยม เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการดูแลเอาใจใส่สุขภาพ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดโรคภัยต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การรักษาเยียวยาที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายตามมาเป็นจำนวนมาก (Chanchaochai, 2013) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) ในสถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยมีทั้งในเชิงบำบัดรักษาสุขภาพหรือเชิงการแพทย์ (Medical tourism) และเชิงส่งเสริมสุขภาพ Wellness tourism แต่สิ่งที่โดดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย คือ นวดไทยและสปาไทย ซึ่งแท้จริงแล้วประเทศไทยมีทรัพยากรและภูมิปัญญาไทยในการส่งเสริมสุขภาพที่สามารถจัดเป็น Wellness tourism ได้อีกหลากหลาย เพราะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามความหมายของสุขภาพนั้นจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวเนื่องและส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบเฉพาะกลุ่มประเภทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural tourism) การท่องเที่ยวเชิงทำอาหาร (Culinary tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Eco tourism) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure tourism) และการท่องเที่ยวเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ (Kianwatana, 2018) ทั้งนี้ เนื่องมาจากนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เดินทางมาท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมักจะมีวัตถุประสงค์รองของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นได้ เนื่องจากประเทศไทยมีปัจจัยดึงดูดที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเลือกมาท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะได้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวได้หลากหลายมากกว่าการมาเพื่อท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพียงอย่างเดียว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอาหารเลิศรสที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในระดับโลก มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเป็นการปรับสมดุลของอาหารการเพิ่มพูนพลังกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับสภาพจิตใจให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ขจัดความเครียด และปรับความสมดุลให้แการ่างกาย (Teeranon, 2018; Chusri & Lalitsasivimol, 2020)

ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งตลาดที่โดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพราะมีความได้เปรียบด้วยต้นทุนที่ดีทั้งในแง่ของการบริการด้านสุขภาพ บริการ ค่าใช้จ่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยข้อมูลจาก Global wellness institute ระบุว่า ปี 2560 มูลค่าตลาดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของประเทศไทยใหญ่เป็นอันดับที่ 13 ของโลก สามารถสร้างรายได้ไม่ต่ำกว่า 100,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นในอัตรา ร้อยละ 14 ต่อปี ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยนั้นมีส่วนมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายนอกประเทศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ วิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับการบำบัดความเครียดโดยการแสวงหาวิธีการผ่อนคลาย มีอัตราค่ารักษาพยาบาลที่ถูกกว่าประเทศเพื่อนบ้าน คุณภาพของการรักษาการผ่าตัดทางด้านศัลยกรรมเป็นที่ยอมรับจากนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะในผลิตภัณฑ์การให้บริการ เช่น การบริการนวดแผนไทย การบริการอบสมุนไพร และการประคบสมุนไพร (Toonpirom, 2019; Chusri & Lalitsasivimol, 2020) ดังนั้น ตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุจึงเป็นส่วนตลาดที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นตลาดขนาดใหญ่และเป็นตลาดที่กำลังเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังมีอำนาจในการซื้อสูง การท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุข และความสบายใจ รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวสูงอายุ คือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คำนึงถึงความคุ้มค่าในการซื้อบริการ ต้องการความมั่นใจด้านความปลอดภัย ความมั่นใจด้านบริการ ดูแลสุขภาพที่ดี โดยยินดีจ่ายเงินเพิ่มขึ้น และต้องการกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพ ในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การชะลอวัย บริการทางการแพทย์เพื่อชีวิตที่ยืนยาว และการพักผ่อนหย่อนใจ การวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์เสริมกับการบริการ เช่น สปา การออกกำลังกาย เบา ๆ แพทย์แผนไทย แพทย์แผนโบราณ กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น (Pratep, 2021; SleepHappy, 2022)

ถึงแม้ว่า ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในประเทศไทยจะมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ความต้องการของนักท่องเที่ยวก็เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา อีกทั้งยังพบว่าศักยภาพของผู้ให้บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากนักท่องเที่ยวสูงอายุยังมีข้อจำกัดต่างๆ เช่น ความเสี่ยงด้านการเดินทาง เมื่อใช้เวลาเดินทางยาวนานส่งผลต่อความเมื่อยล้า ต้องมีเพื่อนร่วมเดินทาง อีกทั้ง ควรคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก ซึ่งผู้บริการจะต้องมีความพร้อมในการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความปลอดภัยและมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสูงอายุได้มีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม และมีการพัฒนาสินค้าและราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ (Yonwikai, 2019) ขณะเดียวกัน ชุมชนยังขาดศักยภาพและความรู้ด้านการให้บริการ การจัดกิจกรรมโปรแกรมการท่องเที่ยว และขาดความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ (Panya, 2012) จึงได้มีหน่วยงานภาครัฐอย่างสถาบันการศึกษาต่างหันมาให้ความสำคัญในการศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผ่านงานวิจัยมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตั้งศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนา เสริมมาตรฐานและเพิ่มความแข็งแกร่งให้มากขึ้น และเพื่อเป็นต้นแบบให้กับภาคเอกชนได้นำไปปรับใช้ได้จริง ประกอบกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจำเป็นต้องพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็น

ไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน เป็นการบูรณาการการท่องเที่ยวทั้งสองประเภทเข้าด้วยกัน ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพ (Tourism authority of Thailand, 2018)

จังหวัดนครนายก เป็นจังหวัดที่มีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มีอากาศดีเป็นลำดับ 7 ของโลก มีพื้นที่ดินและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่หลากหลาย ความสวยงามและความมั่งคั่งทางทรัพยากรธรรมชาตินี้เองจึงทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านการแพทย์ทางเลือกที่อาศัยภูมิปัญญาการดูแลและบำบัดรักษาอาการและโรคด้วยสมุนไพร (Soonthonsmai & Thammachart, 2016, p.168) จากแผนพัฒนาจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2561-2564 (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2562) ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนา ในยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การปรับปรุงมาตรฐานสินค้าและธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาในการฟื้นฟูและปรับปรุงการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้า และบริการ ด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุ มุ่งไปสู่เป้าหมายการพัฒนา “นครนายกเมืองน่าอยู่” (Nakhon Nayok Provincial Office, 2019)

จากความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยนำทุนทางธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมมาสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของจังหวัดนครนายก เพื่อศึกษาข้อมูลด้านศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ นำผลจากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ โดยแหล่งท่องเที่ยวได้รับการดูแล เอาใจใส่ ปรับปรุง และรู้สึกปลอดภัย เพื่อให้เกิดความต้องการมาเที่ยวชม ชุมชนเกิดความรักสามัคคี ห่วงแหนง สาธารณะสมบัติ เกิดการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป และยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในการวางแผน กำหนดรูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยว และกลยุทธ์การตลาด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้น และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้เพิ่มขึ้น และก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ของจังหวัดนครนายก
2. เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ของจังหวัดนครนายก

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดนครนายก ได้รับการดูแล เอาใจใส่ ปรับปรุง และรู้สึกปลอดภัย เพื่อให้เกิดความต้องการมาเที่ยวชม
2. ชุมชน องค์กร เกิดความรักสามัคคี ห่วงแหนง สาธารณะสมบัติ เกิดการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

3. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถนำผลจากการศึกษาไปวางแผน กำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และกลยุทธ์การตลาด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากขึ้น และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้เพิ่มขึ้น

4. ผู้นำชุมชนจะทราบแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ **ทบทวนวรรณกรรม**

การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การเพิ่มความหลากหลายในรูปแบบการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการ การวางแผนการตลาด รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย (Tabsirak, 2012)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เกิดการผสมผสานระหว่างการเดินทางมาเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวพร้อม ๆ กับการมาใช้บริการด้านการแพทย์และสุขภาพ กีฬา ศูนย์การออกกำลังกาย หรือเข้าร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยในการส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพเป็นลักษณะการท่องเที่ยวมาเพื่อทำการรักษาหรือฟื้นฟูร่างกาย เช่น การทำสปา การผ่าตัดศัลยกรรม เป็นต้น 2) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การเดินทางมาท่องเที่ยวในลักษณะของการป้องกันไม่ให้เกิดโรคร้าย ซึ่งจะมีลักษณะในรูปแบบของการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้จัดให้มีกิจกรรมขึ้น ตัวอย่างเช่น เพื่อมาใช้บริการสปา ใช้บริการนวดแผนไทย เป็นต้น (Chusri & Lalitsasivimol, 2020)

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่พ้นจากการทำงาน มีสภาพร่างกายเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคมในทางที่เสื่อมลง มีบทบาททางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง ภาวะคุณภาพชีวิตจะเปลี่ยนจากดีไปสู่ภาวะที่ไม่ดีคือในทางที่เสื่อมลง แต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ภาวะโภชนาการและโรคร้ายของแต่ละบุคคล (Cheytim, 2017)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยแบบผสม (Mixed method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน สร้างเครื่องมือโดยการศึกษาวรรณกรรม ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาสรุปเป็นหัวข้อตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นสร้างแบบสัมภาษณ์ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญประเมินตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้แก้ไขสำนวนภาษาบางส่วน จากนั้นนำมาปรับปรุงและแก้ไขให้ถูกต้อง ชัดเจนเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ประชากร คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชน มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นตัวแทนจากอำเภอ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอ

องค์กรฯ อำเภอบ้านนา และอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งเป็นตัวแทนจาก อำเภอเมือง อำเภอองค์กรฯ อำเภอบ้านนา และอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 24 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การวิเคราะห์ด้วย SWOT และใช้ TOWS Matrix เป็นเครื่องมือในการกำหนดกลยุทธ์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของผู้นำชุมชนหรือตัวแทน โดยใช้สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการพรรณนาบรรยายสรุปเป็นประเด็นใช้ทฤษฎีและประสบการณ์ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

เชิงปริมาณ

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.17 และเพศชาย ร้อยละ 45.83 มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ร้อยละ 58.33 ศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 41.67 มีรายได้ไม่น้อยกว่า 10,000 บาท / ต่อเดือน 10,001 บาท – 20,000 บาท / ต่อเดือน 20,001 บาท – 30,000 บาท / ต่อเดือน สูงกว่า 30,000 บาท / ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 25.00 เท่ากัน เคยและไม่เคยรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 50.00 เท่ากัน

2. ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของผู้นำชุมชนหรือตัวแทน มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} 3.74, S.D. 0.70) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2 ด้านและปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบยั่งยืนมีระดับความคิดเห็นระดับมาก (\bar{X} 4.30, S.D. 0.96) รองลงมาด้านการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีระดับความคิดเห็นระดับมาก \bar{X} 4.16, S.D. 0.79) และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นระดับปานกลาง (\bar{X} 2.77, S.D. 0.95) ดัง Table 1 ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Table 1 Health tourism promotion potential for the elderly of community leaders or those involved in health tourism management

ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ของผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	รวม (n=24)		
	\bar{X}	S.D.	แปลความ
การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	2.77	0.95	ปานกลาง
การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	4.16	0.79	มาก
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบยั่งยืน	4.30	0.96	มาก
รวม	3.74	0.70	มาก

เชิงคุณภาพ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในท้องถิ่น พบว่า ตัวแทนชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีความต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ โดยในแต่ละชุมชน ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ดัง Table 2 วิธีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Table 2 Methods of community development into health tourism sites

ชุมชน	วิธีการพัฒนา
อำเภอเมือง	นครนายกมีทุนที่ดีมาก คือ อากาศบริสุทธิ์ ธรรมชาติที่สวยงาม การคมนาคมที่สะดวกและเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตร มีรีสอร์ทที่บริการนวดสปาหลายแห่ง จึงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งเชิงนิเวศน์ เชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม เชิงสุขภาพ ซึ่งทำให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้หลากหลายผ่านกิจกรรมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการปั่นจักรยานชมธรรมชาติ ไหว้พระ ชวนสวนผักและผลไม้ การเรียนรู้ ทดลองทำอาหารจากพืชสมุนไพร การปลูกพืชสมุนไพร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ แต่ทั้งนี้ ชุมชนต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการชมรม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพิ่มเติม ในเรื่องของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างมีหลักการที่ถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนควรมีการจัดประชุม วางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องและให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่างๆ และสิ่งสำคัญยังขาดในเรื่องวิธีการประชาสัมพันธ์ อยากให้มีการอบรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์แก่คนในชุมชน

ชุมชน	วิธีการพัฒนา
อำเภอ องครักษ์	<p>มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่นให้มีความโดดเด่นแต่ละด้าน เช่น ด้านความปลอดภัยในการเดินทาง อาหาร วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต แพทย์แผนไทย อาชีพหลักของคนในชุมชน แต่ปัจจุบันยังไม่มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐมาอบรมแก่ผู้สูงอายุในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงอยากให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน เสนอแนะแนวทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพปลอดภัย “เที่ยวอย่างไรให้มีความสุข” ผู้สูงอายุจะได้มีการพัฒนาความรู้ และได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ อาหารเพื่อสุขภาพ บำบัดผ่อนคลาย สปาวาด รวมไปถึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด ปลอดภัย มีแหล่งขายผลิตภัณฑ์ชุมชน และศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตร ซึ่งกิจกรรมต่างที่จัดต้องคำนึงความเหมาะสมของช่วงวัย และความปลอดภัยของผู้สูงอายุเป็นหลัก และควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ กิจกรรมผ่านช่องทางที่หลากหลาย</p>
อำเภอบ้านนา	<p>มีการสร้างกลุ่มอาชีพชุมชนจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น ชุมไม้ไผ่วัดจุฬารามณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของนครนายก วัดจุฬารามณ์เป็นวัดธรรมยุติ ผู้สูงอายุยอมใกล้ชิดกับศาสนา ซึ่งในพื้นที่ใกล้เคียงจะมีกลุ่มพืชสมุนไพร มีการทำเกษตรอินทรีย์ จึงมีการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อร่วมกันวางแผน และสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชสมุนไพร การทำเกษตรอินทรีย์ และนำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมาจำหน่าย นอกจากนี้ มีศูนย์ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสมุนไพร การนวดร่างกาย นวดฝ่าเท้า ประคบสมุนไพร จำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร อย่างเช่น โรงพยาบาลบ้านนา ที่มีบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมจากกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่น่าสนใจ แต่อยากให้มีการพัฒนาองค์ความรู้และนำมาถ่ายทอดให้กับชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง เช่น การทำลูกประคบสมุนไพร การปลูกพืชสมุนไพร การนวด รวมไปถึงการให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมไปด้วย นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ผ่อนคลาย สุขภาพกายและจิตดีขึ้น ยังได้ความรู้ด้านสมุนไพรกลับไปดูแลตนเอง และผู้อื่นได้ด้วย</p>
อำเภอปากพลี	<p>การให้บริการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนอยู่แล้วได้ลุกขึ้นมาสร้างการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมโดยหัวใจของชุมชนเองโดยเฉพาะการสืบสานคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไปพร้อมกันจึงเป็นจุดแข็งของแต่ละชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุ มาสัมผัสวิถีชีวิตวิถีถิ่น ทั้งประเพณี วัฒนธรรม อาหารถิ่นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มจะทำให้มีกิจกรรมร่วมกันมีความสุขมีสุขภาพที่แข็งแรง ได้มิตรภาพ ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนจัดการโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรม จัดให้เป็นระบบ โดยมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนมาเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว และต้องการให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนบนพื้นฐานการท่องเที่ยว และการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน</p>

นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนทุกคนต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่นของตน เนื่องจากเห็นว่าจังหวัดนครนายกมีพื้นที่ และธรรมชาติที่โดดเด่นในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อีกทั้ง ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ ได้พบปะพูดคุย มีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้มีความรู้ และทักษะในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพร่วมกันที่บริหารจัดการโดยชุมชนที่มีหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง และใช้วิธีการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และการวิเคราะห์เมทริกซ์ (TOWS Matrix) เพื่อสร้างกลยุทธ์เชิงรุกในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก ดัง Table 3 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และการวิเคราะห์เมทริกซ์ (TOWS Matrix) เพื่อสร้างกลยุทธ์เชิงรุกในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก

Table 3 Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats and TOWS Matrix analyzes to create a proactive strategy to increase the potential of health tourism for the elderly in Nakhon Nayok Province.

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
S1. มีทรัพยากรในท้องถิ่นที่โดดเด่นทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร ผลไม้ ศูนย์บริการสุขภาพ ฯลฯ S2. มีบุคลากรและประชาชนชุมชนที่มีความรู้ด้านสุขภาพ S3. การให้บริการด้วยใจ มีเมตตาริจิต ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นกันเอง	W1. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ดีเท่าที่ควร W2. ความรู้ไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เนื่องจากประกอบอาชีพอื่น W3. ขาดทักษะเชิงวิชาการ เป็นทักษะส่วนตัวที่มีเท่านั้น
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
O1. เกิดตลาดสินค้าบริการผู้สูงอายุ O2. การมีศูนย์การเรียนรู้ที่มีความเป็นรูปธรรม O3. มีผู้นำแนะนำถ่ายทอดความรู้กับผู้สูงอายุให้เข้าใจในเรื่องสุขภาพ	W1. ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสุขภาพ W2. ยังไม่มีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น W3. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป
กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy)	กลยุทธ์เชิงรับ (WO Strategy)
1. การจัดการการตลาดที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและบริการ หรือกิจกรรมเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ การจัด	1. กำหนดแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

<p>ศูนย์บริการส่งเสริมสุขภาพ การนัดเพื่อสุขภาพ การจัดงานเทศกาลประเพณีของชุมชน เป็นต้น</p> <p>2. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีปราชญ์ชุมชน มาให้ความรู้ด้านสุขภาพให้กับนักท่องเที่ยว และการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในชุมชน เช่น การสอนหรือสาธิตการทำอาหารเชิงสุขภาพ การทำลูกประคบ จากสมุนไพร การนวดและสปาเพื่อสุขภาพและความงาม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม</p> <p>3. สร้างบุคลากรที่สามารถเป็นวิทยากรชุมชน ในการแนะนำให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ด้วยการบริการที่มีไมตรีจิต ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นกันเอง โดยสนับสนุนให้คนในชุมชนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองโดยการอบรมเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ</p>	<p>2. การสร้างความตระหนักและสำนึกรักบ้านเกิดให้กับคนรุ่นใหม่โดยมีการส่งเสริมอาชีพในชุมชน และให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น</p> <p>3. ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ มัคคุเทศก์ การศึกษาดูงาน เป็นต้น</p>
<p>กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy)</p>	<p>กลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy)</p>
<p>1. การจัดศูนย์บริการสุขภาพชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าถึงและได้รับบริการอย่างทั่วถึง ทั้งในด้านการรักษาพยาบาล และการเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการศึกษาสุขภาพ และการดูแลสุขภาพให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว</p> <p>2. สร้างกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างปราชญ์ชุมชนและคนรุ่นใหม่ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ</p>	<p>1. การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการและกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม</p> <p>2. สร้างภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชนกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรการบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ</p> <p>3. การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นฐานการเรียนรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ หรือการใช้ข้อมูลในการเรียนรู้ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ และนักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงผลิตภัณฑ์และบริการเชิงสุขภาพของชุมชนได้อย่างทั่วถึง และง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล</p> <p>4. การจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยในการส่งเสริมการตลาด การพัฒนาสินค้า การบริการ การกำหนดราคาสินค้า เป็นต้น</p>

ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้นำชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่

อันดับที่ 1 ควรมีการบริหารจัดการของชุมชนอย่างเหมาะสมผู้นำชุมชนต้องเข้มแข็งและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

อันดับที่ 2 ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การทำอาหารและเครื่องดื่มน้ำเพื่อสุขภาพ การลีลาศ ชมสวนเกษตร ออกกำลังกาย นวด สปา ตรวจร่างกาย เป็นต้น

อันดับที่ 3 ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

จากผลการสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ในประเด็นดังนี้

1. ด้านการจัดการ ชุมชนควรมีการกำหนดกติกาและการจัดการร่วมกัน โดยจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรม เพื่อดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ เชื่อมโยงบทบาทและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคลให้ชัดเจน มีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม อีกทั้ง การกระจายผลประโยชน์ที่เน้นความเป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

2. ด้านบุคลากร ควรมีการพัฒนาความรู้คนในชุมชนในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยจัดอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น ความใส่ใจในการให้บริการ การจัดการกิจกรรมโปรแกรมการท่องเที่ยว การกำหนดราคาสินค้าและบริการ การพัฒนาเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คนในชุมชนเกิดทักษะ และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในฐานะผู้ให้บริการการท่องเที่ยวได้ รวมไปถึงถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นต่อรุ่นเพื่อสร้างความยั่งยืน

3. ด้านการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ด้วยการให้ผู้ประกอบการร่วมสนับสนุนกิจกรรมร่วมมือกับภาครัฐ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดนโยบาย กิจกรรม และติดตามประเมินผล ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาคีอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกัน อีกทั้งมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ดียิ่งขึ้นไป

4. ด้านผู้นำชุมชน ถ้าผู้นำชุมชนเข้มแข็ง สามารถกำหนดนโยบายเพื่อการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพ สามารถสร้างความเชื่อมั่นและนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเกิดการพัฒนาไปสู่จุดหมายได้ดียิ่งขึ้น

5. ด้านการผลิตและบริการ การนำทรัพยากรท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นจากธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา นำมาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวและบริการเชิงสุขภาพให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น ในระหว่างที่นักท่องเที่ยวชมสวนสมุนไพร มีการบริการอาหารและเครื่องดื่มที่ทำจากพืชสมุนไพร หรือให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำอาหารจากสมุนไพร การปั่นจักรยานชมสวนเกษตร ไหว้พระ หลังจากนั้นให้บริการ

ขนาดเท่า การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ลูกประคบสมุนไพร ซึ่งอาจจะมีการสาธิตการทำลูกประคบ และให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำไปด้วย เป็นต้น เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยว และอยากมาซ้ำ เนื่องจากชุมชนสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นมาสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เกิดความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น และที่สำคัญคือ การบริการด้วยความเต็มใจ มีความเป็นกันเอง หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส รวมไปถึงศูนย์การเรียนรู้ที่ให้บริการข้อมูล สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

6. ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้หลากหลายช่องทาง เช่น เว็บไซต์ Facebook ประกาศเชิญชวนในวิทยุ หนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น การจัดประชุมและงานแสดงสินค้า การจัดทำแผนที่เชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงด้วย แอปพลิเคชันมือถือ เป็นต้น รวมไปถึงด้านการตลาด มีการส่งเสริมการขาย จัดทำโปรโมชั่น ลดราคา เป็นต้น

การอภิปรายผล

1. ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1.1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนยังมีการบริหารจัดการได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเรื่องของการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาครัฐในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผู้สูงอายุ ซึ่งผลการศึกษามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุในชุมชนยังไม่ได้แสดงศักยภาพ หรือองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยังไม่ได้รับโอกาสให้เป็นผู้นำ และได้เข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชน องค์กร และนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างจริงจัง เนื่องจากยังไม่มีการเข้ามาจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ รวมไปถึงการจัดทำแผนงานที่มีการเชื่อมโยงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุน โดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา เข้ามาอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดการรวมกลุ่ม หรือเครือข่าย เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Kammanid, 2018) เพื่อมุ่งเน้นความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการร่วมกันพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และควรมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับมาตรการในการแก้ปัญหา และการบริหารจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้อย่างสม่ำเสมอ การจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นมากขึ้น และทำให้ชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว (Kupkitaphun & Bunjongmanee, 2020)

1.2 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในเรื่องของการกำหนดราคาค่าบริการที่เหมาะสม ซึ่งผลการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ทั้งนี้ชุมชนยังมีการตั้งราคาไม่ถูกต้องหรือการกำหนดราคาขายยังไม่ได้พิจารณาต้นทุนที่เกิดขึ้นจริง ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวยังไม่เกิดกำไรหรือผลตอบแทนคืนสู่ชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องมีความรู้ในการวางแผนกำหนดอัตราค่าบริการ มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือน และประยุกต์สู่ระบบบัญชีเงินกลุ่ม ซึ่งควรมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือคณะกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการด้านบัญชี ด้านการเงิน และด้านการตลาด นอกจากนี้ชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรให้ความสำคัญกับการบันทึกบัญชีให้เป็นนิสัย โดยการจัดทำบัญชีให้เป็นระบบเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่เป็นตัวเลขจากการบันทึกบัญชีมาใช้ประกอบในการวางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้ถูกทิศทางและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (Panya, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับ Prasitbureerak (2015) ได้เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการนำเอาจุดคุ้มทุนมาใช้ควรมุ่งเน้นนำข้อมูลที่นำมาช่วยการวางแผนต้นทุน การวางแผนกำหนดอัตราค่าบริการนำเที่ยว และวางแผนการสร้างกำไรจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคืนสู่ชุมชนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนสืบไป

1.3 การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบยั่งยืน ในเรื่องของการประสานงานขอความร่วมมือกับภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในทุกๆ ด้าน และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจากสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน แผ่นพับ เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก ชุมชนยังขาดความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริการที่พัก การประชาสัมพันธ์ การนำอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้น ชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพควรเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพิ่มขึ้นเพื่อจะได้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้เร็วขึ้น (Panya, 2012) รวมไปถึงการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร การให้บริการ การทำการตลาดเพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชน เพิ่มข้อมูลประชาสัมพันธ์ เพิ่มศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวโดยใช้สื่อต่าง ๆ ให้หลากหลายช่องทาง ทั้งนี้การพัฒนาต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป (Bunnag & Charoenboon, 2015; Visadsoontornsaku, na Thalang, Tungbenchasirikul, & Jittithavorn, 2020)

2. แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ของจังหวัดนครนายก

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหรือตัวแทนชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ เนื่องจากเห็นว่าบริบทของจังหวัดนครนายกมีความพร้อมและมีความโดดเด่นที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร ศูนย์บริการสุขภาพ ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพร และการเกษตร ภูมิปัญญา ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุได้ และยังเป็น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ ได้พบปะพูดคุย มีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้มีความรู้

และทักษะในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพร่วมกันโดยชุมชน แต่ทั้งนี้ ชุมชนยังมีจุดด้อย คือ ยังบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ไม่ดี ขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญา ขาดทักษะเชิงวิชาการ เช่น การเป็นวิทยากรชุมชน มัคคุเทศก์ วิธีการดูแลรักษาสุขภาพ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เนื่องจากยังไม่มีมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง มีความเหลื่อมล้ำด้านการบริการสุขภาพจากอิทธิพลทางสังคม และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูล ได้ให้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ การบริหารจัดการของชุมชนอย่างเหมาะสมผู้นำชุมชนต้องเข้มแข็งและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การทำอาหารและเครื่องดื่มน้ำเพื่อสุขภาพ การลีลาศ ชมสวนเกษตร ออกกำลังกาย นวด สปา ตรวจร่างกาย เป็นต้น และควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1. กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการควรจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชื่อมโยงกับชุมชน โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เช่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ตรงกับความต้องการความสนใจ และเหมาะสมกับวัยของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ รวมไปถึงการจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และที่สำคัญคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก

2. กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ ควรมีการวางแผนเครือข่ายบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมมือกับคนในพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมเชิงสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ อีกทั้ง ประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อวางแผนและให้ความรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เหมาะสมกับขีดความสามารถของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ การเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนพัฒนาในเชิงบูรณาการในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งเน้นที่การสร้างแตกต่างของแต่ละพื้นที่ และยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองความต้องการและรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุได้

3. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรในชุมชนในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้มีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ

1. ผู้ประกอบการภาคธุรกิจ ภาครัฐ และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้บริการการท่องเที่ยว ควรมีการส่งเสริมการตลาด ด้วยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ และการปรับปรุงข้อมูลการท่องเที่ยวให้ทันสมัย โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น แอปพลิเคชัน เฟซบุ๊ก ยูทูป บล็อกเกอร์รีวิว เป็นต้น ซึ่งจะเป็นช่องทางที่

สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง และมีเนื้อหาที่เป็นแรงบันดาลใจ สร้างความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัย และเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุได้

2. ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยการวางแผนและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคลให้ชัดเจน มีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุ เพื่อนำผลข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ตอบสนองความต้องการ รวมไปถึงเป็นแหล่งกิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้

3. ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการบริการเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชน ยกระดับรายได้ และพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก โดยมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมุ่งพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวศักยภาพของชุมชน คือ การต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ให้บริการที่มีความเป็นมิตรและดูแลเอาใจใส่จากจิตบริการ รวมไปถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา และมีการบริหารจัดการโดยการวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของสภาพแวดล้อมชุมชน และพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยอาศัยสิ่งที่เป็นจุดเด่นของชุมชน คือ มีพื้นที่ และธรรมชาติที่โดดเด่นในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย ศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตร อาหาร เครื่องดื่ม วัฒนธรรมท้องถิ่น แพทย์แผนไทย บริการนวด สปา เป็นต้น อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ ได้พบปะพูดคุย มีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน ถ่ายทอดองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยน พบปะพูดคุย ร่วมทำกิจกรรมด้านสุขภาพ ทำให้มีความรู้ และทักษะในการดูแลตนเองให้มีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพร่วมกันที่บริหารจัดการโดยชุมชนที่มีหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม

References

- Bunnag, O. & Charoenboon, R. (2015). The Potential Development Guideline of Tourism in Kanchanaburi Province to Support the ASEAN Community. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 16(1), pp.1-15. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/cmresearch/article/view/95174/74361> (in Thai)
- Chanchaochai, D. (2013). Thailand and Health Tourism. *Seminar Marketing*, 2013 (159). (in Thai)
- Cheytim, A. (2017). *Happiness of the Elderly in the Senior Citizens Club in Bangkok*. (Master's thesis, Silpakorn University). (in Thai)
- Chusri, W. & Lalitsasivimol, W. (2020). Health Tourisms: Thailand's Competitiveness. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(2), pp.205-226. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pnuhuso/article/view/227727/166493> (in Thai)
- Kammanid, S. (2018). *The Community Based Health Tourism Management: Case Study Mueng District, Mae Hong Son Province*. Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University. (in Thai)
- Kianwatana, K. (2018). Situations and Trends of World and Thailand Health Tourism. *Journal of Cultural Approach*, 19(35), pp.77-87. Retrieved from https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/123953/94030 (in Thai)
- Kupkitaphun, K. & Bunjongmanee, P. (2020). The Guidelines of Health Tourism Development of European Tourist in Prachuap khiri khan Province. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 14(1), pp.1-13. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/211712/163883> (in Thai)
- Nakhon Nayok Provincial Office. (2019). *Nakhon Nayok Province Development Plan, 2018 - 2021 (2019 review)*. Nakhon Nayok: Office. (in Thai)
- Panya, R. (2012). *Development the Potential of Medical Tourism Management of Chiang Mai Local Community Phase 3*. Retrieved from file:///C:/Users/Library/Downloads/562-58-MGT-NRCT.pdf (in Thai)

- Prasitbureerak, P. (2015). A Study of Breakeven Point for Sustainable Community-Based Tourism, Baan Sanlomjoy Community, Tambon Suthep, Amphur Muang, Chiang Mai. *FEU Academic Review Journal*, 9(1), pp.81-92. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/FEU/article/view/29468/32283> (in Thai)
- Pratep, T. (2021). *21st century and elderly tourism in Thailand*. Retrieved from <https://bsru.net/ศตวรรษที่21กับการท่องเที่ยว/> (in Thai)
- Report on the situation of the Thai elderly in 2020*. (2020). Retrieved from <https://thaitgri.org/?p=39784> (in Thai)
- SleepHappy. (2022). *3 Factor of Health and wellness travel trends for 2022*. Retrieved from <https://healthserv.net/3ปัจจัยสู่เทรนด์-WellnessTourism-การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ-ปี2565-13541>
- Soonthonsmai, V. and Thammachart, P. (2016). Community-Based Healthy Tourism Patterns for Sustainable Development of Community-Based Enterprise Networking in Prajinburi Province. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), pp.167-181. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/view/244223/166158> (in Thai)
- Tabsirak, A. (2012). Potential Development of Cultural Tourism Management for the Nyahkur Ethnic Group Thepsathit District, Chaiyaphum Province. (Master's thesis, Khon Kaen University). (in Thai)
- Teeranon, K. (2018). Thailand's Wellness Tourism: Situation and Potential towards Competition of ASEAN Region, *FEU Academic Review Journal*, 12 (Supplement), 22-34. (in Thai)
- Toonpirom, V. (2019). *Wellness Tourism : New Tourism Strategy*. Retrieved from <http://gotomanager.com/content/wellness-tourism-ยุทธศาสตร์ใหม่การท่องเที่ยว> (in Thai)
- Tourism Authority of Thailand. (2018). *Tourism Strategic*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand. (in Thai)
- Visadsoontornsaku, P., na Thalang, C., Tungbenchasirikul, S. & Jittithavorn, C. (2020). Potentiality Development Approach for Community-based Tourism in Nakhon Ratchasima Province. *The Journal of Development Research*, 10(3), pp.22-33. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/244095/165447> (in Thai)
- Yonwikai, W. (2019). Business Development Guidelines to Support Tourism Behaviors of Elders Travelling in Thailand. *Dusit Thani College Journal*, 13(2), 428-438. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/journaldtdc/issue/view/16528/3836> (in Thai)